

КЛІСІ

Виголоювання української освіти

Стаття професора Грабовича нарешті закликає до фахового обговорення болючої проблеми Болонського процесу. Бо досі згадки про нього ми чули тільки від освітянських чиновників у їхніх офіційно-батьорих телевізійних реляціях про те, як Україна ударними темпами «рухається до Європи». Григорій Грабович, як і Максим Стріха, заторкував переважно лише один аспект «болонізації» — проблему співвідношення наукових ступенів і наукових традицій Заходу й України. Я хотіла би показати, що таке «болонізація» зсередини, як її сприймають викладачі-практики, зокрема гуманітарі.

Реклама «болонізації» запевняє, що Болонська система має полегшити роботу викладача, спростити бюрократичний механізм, зменшити «паперотворчість». На практиці спостерігаємо протилежне. Якщо раніше викладач мав прочитати курс лекцій, після якого студент складав усний іспит чи залік (маючи перелік запитань, на які мусив підготувати відповіді), то тепер курс ділиться, припустимо, на 3–4 і більше модулів (частин), і на кожен із них викладач має скласти 10–15 варіантів тестових завдань. Якщо викладач хоче щось змінити у своїй робочій програмі, він, відповідно, мусить переробити увесь цей мегакомплекс тестів. Звісно, навряд чи така «радісна» перспектива стимулюватиме лектора оновлювати свій курс лекцій (хоча Болонська система, навпаки, передбачає посилену «інноваційність» лекторів-науковців саме завдяки кредитно-модульній системі, яка нібито вивільнить безліч часу на наукову роботу тощо). Далі. Якщо викладач читає курс лекцій одному потокові, то за семестр він мусить перевірити на ньому (в ручному режимі) в середньому близько 300–400 письмових завдань. А якщо читає ще на двох–трьох потоках, завдань, відповідно, близько тисячі. Усне опитування студентів це практично унеможливило. Викладач може так і не почути за весь семестр, як вони розмовляють (за темою, зрозуміло). Збагнути, чи зійшло посіяне в головах студентів «розумне, добре, вічне», педагог не здатен, бо має справу лише зі стандартними тестами і стандартними відповідями, що їх сам і запрограмував. Де тут закладено посилення «самостійної, творчої роботи студента»? Чи є ефективною така освіта? Чи здатна вона стимулювати наукову творчість, що саму «інноваційність», яка вже стала ритуальним словом в устах чиновників від освіти?

Викладачі висловлюють іще й такі застереження: поділ курсу на декілька модулів не сприяє цілісному засвоєнню навчального матеріалу. Річ у тім, що, відповідно до «ментальності» пересічного студента, навчання має відбуватися за такою схемою: «вивчив-здав-забув». Є така проблема, яка, думаю, вкорінена ще в архаїчних шарах слов'янського менталітету, зорієнтованого на пошуки легкого шляху вирішення складних проблем (за парадигматичні образи можуть правити безумовно позитивні герої народних казок, які втілюють неробство і «халявну» психологію). Щоправда, не всі керуються цим правилом, і навіть ті, що ним керуються, не все, що вивчили, забувають. Утім, фрагментаризація навчального курсу на

модулі сприяє саме цим не найкращим «ментальним» настановам українського студентства. Витіснення новими знаннями старих прискорюється в кілька разів, і, вивчаючи другий модуль, студент старіється «забути» те, що він здавав у першому, аби зарезервувати місце для нових знань. У результаті, складаючи останній модуль, студент практично не може пригадати, про що йшлося на початку курсу. Він не має практичної потреби тримати в пам'яті

позбутися. Психологи називають такий логічний механізм «помилкою фальшивої атрибуції». Якщо ми не здатні раціонально пояснити, чому матеріально-побутовий рівень життя в Європі вищий, ніж у нас, ми намагаємося знайти «будь-яке правдоподібне пояснення» і знаходимо там, де шукаємо. Нам здається, що причина наших злиднів у тому, що ми надто відрізняємося від Європи й європейців. Відповідно, треба, щоби відмінностей було якнайменше. А загалом показово те, який образ «європейськості» насаджують наші ЗМІ та влада. Хто такий «європеець»? Уважається, що

України? Ні, не тотожні. Передусім тому, що рівень наукового сприйняття у студентів і школярів такий різний. Відтак образ Київської Русі, припустимо, матиме зовсім різні параметри у свідомості десятирічної дитини та вісімнадцятирічного юнака. А чи тотожний рівень фахового історичного вишколу доктора чи кандидата наук та вчителя молодших класів? Чи треба формувати у студентів наукову картину нашого минулого? Втім, державу можна зрозуміти: історичною свідомістю народу, яка тримається на ірраціональних мітах і залишилася на рівні дитячого «мітологічного» сприйняття, простіше маніпулювати. Чим менше народ знає свою історію, тим легше ним керувати.

А якщо інженерратом балотуватиметься в парламент чи до місцевої ради? А якщо він посаде найвищу державну посаду? Доведеться ухвалити закон про обмеження доступу на державні посади людям із інженерною освітою. Бо як же керуватиме країною інженер, який не має наукових знань із її історії та культури, а також уявлення про соціальну структуру суспільства, основи державного управління, правову систему? Чи здатен він буде приймати складні, теоретично продумані рішення, не маючи основ філософського, формально-логічного мислення? Як він будуватиме стосунки з іншими країнами, не знаючи основ культури, релігії, ментальності цих країн? Як він керуватиме людьми, не набувши елементарних знань із психології людини та колективу? Як він працюватиме з діловими паперами, якщо його не навчили цього у ВНЗ на заняттях із «Ділової української мови»? А тоді ми дивуємося, звідки в нас беруться «професори».

Коло проблемних питань, які постають у контексті «форсованої болонізації», можна розширити. Це і безглузда практика так званого «зовнішнього тестування», що під виглядом боротьби з корупцією в освіті бореться проти самої освіти; це й не менш безглузда «бакалавризація» (по суті, зведення вищої освіти до трьох років). Загалом механічне, бездумне перенесення на український ґрунт західних зразків лише поглиблює кризу вищої освіти. Бояри Петра I, хоч і перевдяглися в європейське вбрання і зголили бороди, європейцями від того, як відомо, не стали. Але історії невдач механічних «європеїзацій» нікого не бентежить: аби вступити кудись, і аби скоріше... Григорій Грабович пише, що на Заході докторат (на відміну від нашої аспірантури) передбачає наукове спілкування з багатьма дослідниками, а не з одним лише керівником. Загалом це дуже добра ідея. Але хто забороняє нашим аспірантам таке спілкування? Однак якщо цю практику зробити нормативною, це означатиме, що аспіранти (звісно, не всі й не завжди) нестимуть хабарі не лише рецензентам і опонентам, а ще й десяткові наукових консультантів (за підпис у якійсь відомості, що «нібито проконсультувався»). Щоби впроваджувати європейські моделі, треба бути європейцями, а не волати про свою «європейськість»!

Я не певна, що ми колись таки досягнемо омріяного «прекрасного нового світу», але для мене очевидним є інше: українське суспільство дуже швидко відчує на собі наслідки горе-експериментів над освітою.

Олена Рядно,
кандидат педагогічних наук

Гоління з примусу. Російський дубок поч. XVII ст.

значний обсяг інформації, бо викладач усе одно вже не має права запитувати зміст складеного першого чи другого модулів. У системі держстандарту цю проблему вирішував обов'язковий усний іспит, що давав можливість закріплювати цілісні уявлення про предмет. Відтепер студенти мають забути про іспити. Обґрунтуванням переходу на кредитно-модульну систему було те, що екзамени здискредитували себе «корупцією», тому їх треба скасувати. Як можуть упоратися з цією проблемою кредити й модулі, мені незрозуміло, ба більше, тепер, маючи таке бажання, хабара можна брати за кожний окремий модуль. А от підвищенню ефективності засвоєння знань нова система вочевидь не сприяє.

Іще одним аспектом Болонської системи є скасування соціально-гуманітарних дисциплін у ВНЗ технічно-інженерного профілю. Цей захід аргументують дуже просто: в Європі такого немає, а отже, рухаючись до Європи, ми теж повинні цього

«європеець» — це «незакомплексована» молода людина, яка, тримаючи в руці банку з пивом, танцює на Європейській площі (мало не в кожному місті України за адміністративною «рознарядкою» як гриби після дощу з'являються Європейські площі), переймається Євробаченням, виступає за гендерну рівність і права сексуальних меншин, а сенс життя бачить у якомога швидшій інтеграції в Європу, щоби злитися з нею в шаленому, дикому танцювальному екстазі.

Аргументація на користь скасування гуманітарних дисциплін у технічних ВНЗ лунає ще й така: навіщо, наприклад, потрібен вузівський курс історії України, якщо цей курс викладають у школі? Чи не буде дублювання? На перший погляд, така думка нібито розумна, бо курси справді дублюються (частково). Але так здається лише на перший погляд. А потім постають питання: чи тотожні за змістом вузівський та шкільний курс «історії